

Prof. Doekes over de kerk (Inleiding)

De woelige jaren '60

In de jaren '60 van de vorige eeuw zijn de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) bewaard voor allerlei dwaalleer. Een aantal kerkleden, waaronder ambtsdragers, sprak in een zogenaamde "Open Brief" over een 'vrijmakingsgeloof' met betrekking tot de 'ware kerk' wat zou heersen in de Gereformeerde Kerken: *"Zo stuwt het 'vrijmakingsgeloof' al jaren de centrale beweging in onze kerken. Een geloof dat soms officieel kerkelijk, maar veelal semiofficieel, ten nauwste verbonden wordt aan onze geloofsbelijdenis. De vrijmaking vond plaats overeenkomstig art. 28 N.G.B. Het zou geweest zijn een zich voegen bij de ene ware kerk, die onze geloofsbelijdenis conform de Schriften kent. Deze ware kerk wordt in deze landen vergaderd op de aloude grondslag van de Gereformeerde Kerken, nl. Gods Woord en de drie formulieren van enigheid, terwijl haar kerkelijk samenleven alhier wordt geregeld door de Dordtse kerkenordering. De vrijmaking, die tegen confessionele insluipsels en kerkrechtelijke misgrepen en verschuivingen het historisch Gereformeerd karakter van de kerk alhier handhaafde, bewaarde ons zo bij Gods ene kerk op aarde. Zo werd het tot een confessionele aangelegenheid herleid, dat de bedding van Christus' kerkvergaderende activiteit via de vrijgemaakte kerken loopt. Zodanig, dat wie in deze stroom wil meegenomen worden, zich met de vrijgemaakte kerken heeft te verenigen. Alsook, dat wie hereniging zoekt met zijn gescheiden broeders, uit de koers raakt. Want wie niet met Christus vergadert, die verstroot. (...) Doordat dit vrijmakingsgeloof zo met confessioneel gezag bekleed wordt, wordt dit geloof voor velen onder ons wel zeer verbindend. Het waarachtig kerklidmaatschap komt ermee in het geding. (...) En zo zijn er de spanningen."* **[1]**

De opstellers van de "Open Brief" schuwden niet te spreken over een "vrijmakingsideologie" en een "klein vaderlands gedoe". Zij zagen als 'oplossing' voor de resulterende 'spanningen' het volgende voor ogen: *"Wij menen echter dat wij dan nu ook heel de verdere weg van de vrijgemaakte kerken rustig in de handen van onze Heer kunnen leggen, zònder over de zin en de bedoeling van de*

Vrijmaking in het kader van Christus' kerkvergaderingsplan te speculeren of ook vanuit allerlei beschouwingen daarover ons handelen te laten stuwen."

Het klinkt in ieder geval 'vertrouwend' en 'gelovig'!

De kerk in de 21^e eeuw

In het Gereformeerd Kerkblad De Bazuin is de overgang van prof. dr. J. Douma van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (GKv) naar de Gereformeerde Kerken Nederland (GKN) besproken.[2] Voornoemde prof. Douma heeft, blijkens de bespreking in 'De Bazuin', twee redenen genoemd om zich niet te voegen bij De Gereformeerde Kerken (DGK): het oordeel van DGK over de GKv als 'valse kerk' en het oordeel van DGK over zichzelf als 'enige ware kerk in Nederland'.

In de bespreking in 'De Bazuin' wordt terecht opgemerkt dat het hierbij niet gaat om 'etiketten plakken', maar om de toepassing van de geloofsbelijdenis over ware en valse kerk: *"De vraag die er echt toe doet is echter of de kenmerken die art. 29 NGB voor ware kerk en valse kerk hanteert, van toepassing zijn."*

In het artikel in 'De Bazuin' wordt daarna gesteld: *"Maar vóór deze vraag aan de orde komt, moet er eerst duidelijkheid zijn over een andere vraag: heeft DGK de genoemde benamingen wel ooit zo uitgesproken? Als deze vraag ontkennend wordt beantwoord, zullen de gronden voor de kwalificatie van DGK als radicale groepering toch moeten wegvallen? Ik hoop dat prof. Douma dit toestemt. (...) Nu, wat Doumas eerste grond betreft omdat de GKv volgens hen een valse kerk geworden was, kunnen we vrijmoedig stellen: dit is door degenen die zich hebben vrijgemaakt in 2003 zo niet gesteld. We citeren de akte van vrijmaking: Met grote droefheid moeten wij constateren dat de Gereformeerde Kerken dan ook niet langer gezien kunnen worden als ware Kerk (artikel 29 Nederlandse Geloofsbelijdenis)."*

Ware en valse kerk

Zowel de opstellers van de Open Brief als een voorganger in de GKN menen een 'vrijmakingsgeloof' te ontdekken waardoor ze zich niet (langer) bij de kerk willen voegen. Een interessante en belangrijke vraag is, of deze huiver voor een zogenaamd 'vrijmakingsgeloof' ontstaat omdat men zelf ánders, namelijk niet Schriftuurlijk-confessioneel, denkt over de kerk.

We zullen deze laatste vraag hier momenteel niet trachten te beantwoorden. Laten we eerst eens luisteren naar wat prof. dr. L. Doekes (1913-1997) in de woelige jaren '60 in een aantal artikelen heeft geschreven met betrekking tot 'afscheiding' en de 'valse kerk'.^[3] Deze artikelen werden ons enige tijd geleden door een broeder toegestuurd. Mogen ze ons helpen ook in de 21^e eeuw bewaard te blijven bij de zuivere leer.

[1] De 'Open Brief' is geschreven in 1966. Op internet te raadplegen via: <http://www.ngk.nl/docs/openbrief.pdf> [14-10-2015].

[2] S. de Marie, 'Professor J. Douma verlaat GKv', *Gereformeerd Kerkblad De Bazuin* 8-37 (2014): pp. 497-500. Op internet te raadplegen via: <http://www.gereformeerdkerkbladdebazuin.nl/artikel/1444> [14-10-2015].

[3] Deze artikelen zijn resp. 16 maart, 30 maart, 4 mei 1968 gepubliceerd in de "Utrechtse Kerkbode" en opgenomen in het "Gereformeerd Kerkblad voor Overijssel, Gelderland en Utrecht".

Het Woord was God (2)

In het voorgaande artikel werd aan het slot een opmerking door Luther aangehaald: "*het Woord was God' is tegen Arius; 'het Woord was met God' tegen Sabellius!*". Deze opmerking is afgeleid uit een preek over Johannes 1:1-14 die

Luther op een derde kerstdag heeft gehouden.

De woordvolgorde in Johannes 1:1c ('God was het Woord') kan in een vertaling moeilijk tot uitdrukking komen. Uit Luthers preek blijkt dat hij scherp het belang van de woordvolgorde in Johannes 1:1c heeft ingezien!

We laten hieronder uit deze actuele preek de delen volgen die betrekking hebben op Johannes 1:1-2. [1]

In den beginne was het Woord.

Wat bedoelt hij dan voor een begin waarvan Mozes zegt: *"In den beginne schiep God hemel en aarde?"* Dat is het begin, toen de schepselen ontstaan zijn; anders is er geen begin van tevoren geweest; want God is niet begonnen te zijn, maar Hij is eeuwig. Daaruit volgt, dat het Woord ook eeuwig is, daar Het niet begonnen is in den beginne, maar Het was al in den beginne, zegt hier Johannes. Het begon niet, maar toen alle dingen begonnen, toen bestond Het al en Het ontstond niet, maar Het was er bij, toen alle dingen ontstonden. Hoe voorzichtig spreekt de evangelist, dat hij niet zegt: In den beginne "ontstond" het Woord, maar: Het "was" er en werd niet. Het heeft een andere oorsprong dan worden of beginnen. Daarbij komt, dat hij zegt: *"In den beginne."* Zou Het voor de wereld geschapen zijn, zoals de Arianen wilden, dan zou Het niet in den beginne geweest zijn, maar Het zou het beginnen zelf geweest zijn. Nu echter staan de woorden van Johannes vast en duidelijk: *"In den beginne was het Woord"*, en Het is niet het beginnen geweest. Waar heeft de heilige Johannes deze woorden vandaan gehaald? Uit Mozes, zoals gezegd is Gen. 1: 3: *"God sprak: Er zij licht."* Uit de tekst volgt duidelijk deze tekst: *"In den beginne was het Woord."* Want heeft God gesproken, dan moet er een Woord zijn. Als Hij Het dan in den beginne sprak, toen de

schepselen ontstonden, dan was Het immers al in den beginne en is niet ontstaan met de schepselen.

Waarom echter spreekt hij niet als volgt: Voor het begin was het Woord. Dat zou duidelijker geweest zijn, naar het lijkt, zoals de heilige Paulus vaak zegt: *“Voor de schepping van de wereld”* enz. Antwoord: omdat *“in den beginne”* en *“voor”* het begin zijn, het zelfde is, het één volgt immers uit het ander. Ook zo wilde de heilige Johannes als evangelist met het boek van Mozes overeenstemmen en dat ontsluiten, zijn grondslag laten zien, wat nu zo duidelijk geweest zou zijn, als hij *“voor het begin”* gezegd had; want Mozes zegt niets over dat, wat voor het begin is, maar beschrijft het Woord in den beginne, opdat hij des te beter de schepping door het Woord geschiedbeschrijven kon. Om dezelfde reden noemt hij het ook *“een Woord”*, daar hij Het toch wel *“een Licht, Leven”* of iets anders had kunnen noemen, zoals hij het later doet; want Mozes schrijft over een Woord. Nu is niet *“beginnen”* en *“in den beginne zijn”* hetzelfde als *“voor het begin zijn.”* Zou het echter *“in den beginne”* en niet *“voor het begin”* geweest zijn, zo moet Het voor het begin begonnen zijn te bestaan, zo zou het begin voor het begin geweest zijn, en dat zou tegenstrijdig zijn en zoveel betekenen als het begin is niet het begin. Daarom is het meesterlijk gezegd: *“In den beginne was het Woord”*, waarmee aangegeven is, dat Het niet begonnen en dus noodzakelijk voor het begin eeuwig is geweest.

En het Woord was bij God.

Waar moest het anders zijn? Er was immers buiten God niets; dat zegt ook Mozes, als hij schrijft: *“God sprak, daar zij licht.”* Moest Hij spreken, zo moest immers het Woord bij Hem zijn. Maar hij scheidt hier de Personen duidelijk, namelijk dat het Woord een andere Persoon is dan de God, bij Wie het was. Deze woorden van Johannes laten niet toe, dat God alleen geweest is, daar hij zegt, dat bij God iets geweest is, namelijk Zijn Woord. Indien er niet meer dan één Persoon geweest zou zijn, hoe kon hij dan zeggen: *“Bij”* God was het Woord? *“Iets bij Hem zijn”* is niet, alleen of het zelf zijn. En men moet er wel op letten, dat de evangelist sterk staat op het woordje *“bij”*; want hij zal het nog een keer zeggen, opdat hij immers duidelijk het onderscheid in Personen tot uitdrukking zal brengen, om tegen het

natuurlijk verstand en de toekomstige ketteren op te treden. Want daar het natuurlijk verstand beter begrijpt, dat er maar één God is en veel plaatsen in de Schrift dit bevestigen, gelijk ook waar is, zo verzet het zich zeer sterk er tegen, dat meer dan één Persoon dezelfde God zouden zijn. En daaruit is de dwaling van de ketter Sabellius, die zegt: Vader, Zoon en Heilige Geest is één Persoon. Arius daarentegen gaf wel toe, dat bij God het Woord was, maar hij wilde toch niet, dat Het waarlijk God was. De eerstgenoemde (Sabellius) belijdt en leert een al te grote eenvoudigheid in God, laatstgenoemde (Arius) leert een al te grote veelvoudigheid. Eerstgenoemde mengt de Personen dooreen, laatstgenoemde scheidt de naturen. Maar de waarheid van het christelijk geloof houdt het midden tussen beide, leert en belijdt onvermengde Personen en ongedeelde Naturen. De Vader is een andere Persoon dan de Zoon, maar Hij is niet een andere God. Dat het natuurlijk verstand dit niet verstaat, is goed, het geloof behoort het alleen te vatten. Het natuurlijk verstand veroorzaakt ketterij en dwaling, het geloof leert en houdt de waarheid vast, want het houdt zich aan de Schrift, die niet liegt noch bedreigt.

En God was het Woord.

Aangezien er niet meer dan één God is, zo moet het waar zijn, dat God Zelf dit Woord is, dat in den beginne vóór al het geschapene geweest is. Er zijn sommigen geweest, die deze woorden zo omkeren en uitleggen willen: *“En het Woord was God”*, door hun eigen scherpzinnigheid. Maar wij laten ons niet van de volgorde van de tekst afbrengen, als zou Johannes niet geweten hebben, hoe hij zijn woorden moest schikken. Hij bedoelt dit: Aangezien er geen andere God is dan slechts de Enige, zo is deze God geheel in waarheid het Woord, waarvan hij spreekt en er is niets in de goddelijke Natuur, dat niet in het Woord is, opdat immers duidelijk zou worden uitgedrukt, hoe waarachtig dit Woord “God” is, dat niet alleen waar is: *“Het Woord is God”*, maar ook: *“God is het Woord.”* Deze woorden schijnen zich even sterk voor Sabellius uit te spreken, als ze zich richten tegen Arius, die leert, dat het Woord niet God is. Het lijkt alsof zij de Personen vermengen en daarmee herroepen of verklaren de vorige woorden, waarin de Personen onderscheiden worden, toen er gezegd werd: *“Het Woord was bij God.”* Maar de evangelist heeft zijn woorden zo willen schikken, dat hij alle ketteren weerlegt. Daarom werpt hij hier Arius terneer en schrijft aan het Woord de ware, natuurlijke godheid toe, door te zeggen: *“En God was het Woord”*, als wilde hij

zeggen: Ik zeg niet: “Het Woord is God”, welke woorden zouden kunnen worden opgevat, als zou de godheid slechts zo genoemd worden en het niet wezenlijk zijn, zoals gij, Arius, zegt, maar ik zeg: “En God was het Woord.” Dat kan niet anders worden opgevat dan als volgt: Datgene, wat iedereen God noemt en God acht, dat is dit Woord. Maar opdat hier Sabellius en het verstand niet zouden denken, dat ik het met hen eens ben en de Personen vermeng en herroep, wat ik daarover gezegd heb, zo zeg ik het nog eens en spreek:

Dat was in den beginne bij God.

Bij God, bij God was het en toch was God het Woord. Ziet, zo strijdt de evangelist op twee fronten, die beide waar zijn: God is het Woord en het Woord is bij God, dat er in het goddelijk Wezen één natuur en toch niet alleen één Persoon is en iedere Persoon geheel en al God in den beginne en van eeuwigheid is. Dat zijn de woorden, waarop ons geloof gegrond is, waaraan wij ons ook moeten houden; want het gaat immers boven het bevattingsvermogen van het verstand, dat er drie Personen zijn en dat ieder volkomen de gehele, enige God is en dat er toch geen drie goden zijn, maar één God. Onze scholastici hebben vele spitsvondigheden gebruikt om het maar begrijpelijk te maken. Maar wilt u niet in de strikken van de boze vijand terecht komen, zo geeft dit verwaande haarkloven en hun spitsvondigheden op en houdt u aan deze woorden van God. Kruipt daarin en blijft erin als een haas in zijn steenkloven. Verlaat u deze woorden en luistert u naar hun menselijk geklets, zo zal de vijand u leiden en tenslotte ten val brengen, zodat u niet weet, waar verstand, geloof, God en u zelf blijft. Geloof mij als degene, die dit ondervonden heeft en geprobeerd heeft en niet maar wat kletst; de Schrift is ons niet voor niets gegeven. Als het verstand ons op het rechte spoor had kunnen leiden, dan hadden wij de Schrift niet nodig gehad. Laten Arius en Sabellius u niet verschrikken, die, als ze bij de Schrift gebleven waren en het verstand hadden laten varen, niet de aanstichters van zo groot onheil geworden zouden zijn. En onze scholastici zouden ook wel christenen zijn, als zij hun dwaze spitsvondigheden zouden opgeven en zich aan de Schrift zouden houden.

[1] Maarten Luther, ‘Preek op de derde kerstdag’, in *Kerkpostillen I Vanaf Advent tot aan de lijdensweken* (Middelburg: Stichting de Gihonbron, 2012): p. 98 e.v.

Op internet te raadplegen via:
<http://www.theologienet.nl/documenten/Luther%20I%20Kerkpostillen.pdf>
[03-10-2015].

Het Woord was God (1)

Jehova's getuigen, u kent ze wel: mensen die aan de deur komen om door een fatsoenlijk gesprek hun 'evangelie' aan de man of vrouw te brengen. Bij een recent gesprek met zo'n Jehova getuige over de Drie-eenheid kwam Johannes 1:1 ter sprake: "(...) *en het Woord was God*". Deze tekst bereikte de Jehova getuige echter niet; hetwelk weinig verrassend is, want in hun Nieuwe-Wereldvertaling staat: "(...) *en het Woord was een god*", dus 'god' met kleine letter en het onbepaalde lidwoord 'een'.

Een lidwoord en een dogma

De betreffende Jehova getuige beriep zich voor deze vertaling op een in 1990 gepubliceerd artikel in het blad 'Onze Taal' met de titel "*Een lidwoord en een dogma*".[1] Het betoog in dit artikel kan als volgt worden samengevat: (a) In het Grieks staat bij 'god' geen lidwoord; (b) een naamwoord zonder lidwoord wat aan het werkwoord voorafgaat duidt een *hoedanigheid* aan; (c) ook in andere teksten (bijv. Markus 6:49 en Johannes 4:19) met soortgelijke constructies (nl. een naamwoord zonder lidwoord, voorafgaand aan het werkwoord) is veelal het lidwoord 'een' ingevoegd.

In voornoemd artikel wordt geconcludeerd: "*Waarom is in kerkelijke sferen deze kwestie zo belangrijk? Welnu, indien in Johannes 1:1 het onbepaalde lidwoord 'een' zou worden weggelaten, zou het betekenen dat Jezus Christus zelf God zou zijn! Met andere woorden, deze tekst zou als bewijsvoering gebruikt kunnen gaan worden voor een kerkelijk dogma dat thans fundamenteel is voor de overgrote*

meerderheid der kerken: de drieënhedenleer (God, de Zoon en de Geest zijn een). Plaatst men het onbepaald lidwoord wel, dan onderscheidt men duidelijk twee personen, terwijl de tekst in principe al spreekt van twee onderscheiden personen. Immers het Woord was 'bij' God."

Vertaling

Laten we eerst een woord-voor-woord vertaling van Joh. 1:1 geven, precies zoals het in de grondtekst staat:

- a) In begin was het woord;*
- b) en het woord was bij de god;*
- c) en god was het woord.*

In het Grieks is de woordvolgorde vrijer dan in het Nederlands, dus Joh. 1:1c moet in het Nederlands vertaald worden als *"en het Woord was God"*, of *"en het Woord was een god"*, of *"en het Woord was goddelijk"*. Welke vertaling is juist? Is het werkelijk zo dat een naamwoord ('god') zonder lidwoord voor het werkwoord ('was') een hoedanigheid aanduidt en daarom hier de vertaling 'een god' of 'goddelijk' gebruikt moet worden?

In de Nieuwe Wereldvertaling wordt in een appendix de vertaling *"en het Woord was een god"* verdedigd.[2] Daarbij wordt verwezen naar een in 1973 gepubliceerd artikel in het *Journal of Biblical Literature* door Philip B. Harner, getiteld "Qualitative Anarthrous Predicate Nouns: Mark 15:39 and John 1:1", waarin opgemerkt wordt: *"Ik denk dat in Johannes 1:1 de kwalitatieve kracht van het predikaat zo sterk op de voorgrond treedt, dat het zelfstandig naamwoord niet als bepaald kan worden opgevat"*.[3] Met andere woorden: het naamwoord 'God' is onbepaald (zonder lidwoord) en moet dus vertaald worden als 'een god'.

Het lidwoord

Laten we de bespreking van Joh. 1:1c door Philip B. Harner in voornoemd artikel

over “Kwalitatieve predikaatsnomina zonder lidwoord” langslopen om te zien wat daarin wérkelijk wordt beargumenteerd. Philip B. Harner geeft aan dat er in Joh. 1:1c vijf mogelijkheden waren om een relatie tussen het Woord en God aan te geven. We zullen deze vijf mogelijkheden in een woord-voor-woord vertaling weergeven (onderstreept is hetgeen in Joh. 1:1c staat):

1. het woord was de god;
2. god was het woord;
3. het woord god was;
4. het woord was god;
5. het woord was goddelijk.

Constructie A zou betekenen dat ‘het woord’ en ‘de god’ gelijkwaardig en uitwisselbaar zijn. In Johannes 1:1b wordt echter juist gezegd dat het Woord *bij* God was, zodat het Woord en God niet identiek kunnen zijn.

Constructie D daarentegen zou betekenen dat het Woord tot de algemene categorie ‘God’ behoort, maar een afzonderlijk wezen is. Constructie E zou hiervan een afgezwakte vorm zijn: het Woord is goddelijk, zonder aan te geven in welke mate.

Constructies B en C zijn beiden kwalitatief en geven aan dat het Woord dezelfde natuur heeft als God. Wel is er een verschil in nadruk: constructie C zou benadrukken dat het *Woord* (in plaats van iets anders) God is; constructie B benadrukt dat het Woord *God* (in plaats van iets anders) is.

Het dogma

Als we ervan uitgaan dat de Heilige Geest de auteur is van de Bijbel en de zinsconstructie in Johannes 1:1c niet zonder goede reden is gehanteerd, onderstreept dit vers juist de Schriftuurlijke leer van de Drie-eenheid: God was het Woord!

In de kerkgeschiedenis zijn allerlei dwalingen opgekomen rond de leer van de Drie-eenheid; veelal ging (en gaat!) het hierbij om twee klippen waarop men schipbreuk lijdt: modalisme of subordinationisme. In het eerste geval (modalisme) gaat de eenheid ten koste van de drie Personen; in het tweede geval (subordinationisme) gaan de drie Personen ten koste van de eenheid.

Modalisme is de ketterij dat God één persoon is, die zich openbaart op drie manieren ('modi'). Deze ketterij wordt ook sabellianisme genoemd, naar de ketter Sabellius uit de derde eeuw na Christus, die leerde dat de Vader, de Zoon en de Heilige Geest drie verschillende namen zijn voor dezelfde persoon. De bovenstaande constructie A ("*het woord was de god*") zou de ketterij van het modalisme inhouden.

Subordinationisme is de ketterij dat de Zoon en de Geest ondergeschikt zijn aan de Vader in natuur en wezen. De ketter Arius in de vierde eeuw na Christus en zijn volgelingen (arianisme) gingen nog verder en leerden dat de Zoon door de Vader is geschapen. De bovenstaande constructies D en E zouden de ketterij van het subordinationisme inhouden.

Volgens Philip B. Harner geeft de gebruikte constructie B aan dat "*(...) ho logos (het Woord, red.), niet minder dan ho theos (God, red.), de natuur van God heeft*".[4] De Jehova's getuigen maken misbruik van een enkele zinsnede uit zijn artikel, zonder het gebruikte begrip "kwalitatieve predikaatsnomina" eerlijk, zoals door hem bedoeld, weer te geven. Ook wordt de uitgebreide bespreking door Philip B. Harner van de mogelijke zinsconstructies van Johannes 1:1c helemaal niet genoemd, terwijl zijn bespreking juist aangeeft dat in deze tekst niet voor niets gebruik is gemaakt van deze constructie!

Johannes had niet beter en korter de leer van de Drie-Eenheid kunnen weergeven. Om het met Luther, die het belang van de zinsopbouw in Johannes

1:1 sterk heeft aangevoeld, te zeggen: “‘het Woord was God’ is tegen Arius; ‘het Woord was met God’ tegen Sabellius!”.[5]

Dit is het algemeen geloof. Wie dit niet oprecht en standvastig gelooft, zal niet behouden kunnen worden!

[1] J.P. Knorren, ‘Een lidwoord en een dogma’, *Onze Taal* 59-4 (1990): p. 61.

[2] *Nieuwe-Wereldvertaling van de Heilige Schrift - met studieverwijzingen* (New York: Watchtower Bible and Tract Society of New York, Inc., 2006): p. 1579.

[3] Philip B. Harner, ‘Qualitative Anarthrous Predicate Nouns: Mark 15:39 and John 1:1’, *Journal of Biblical Literature* 92 (1973): pp. 75-87. Vertaling uit Nieuwe-Wereldvertaling, loc. cit.

[4] Op. cit., p. 87.

[5] Citaat in Daniel B. Wallace, *Greek Grammar Beyond the Basics - An exegetical Syntax of the New Testament* (Grand Rapids: Zondervan, 1990): p. 268, voetnoot 30.

Welkom

Welkom op deze website! Onder “Over ons” vindt u een korte uitleg over het doel en de grondslag van deze website.